

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۳/۰۳/۲۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

تکنیک های مدیریت کلاس درس

رقیه احمدزاده واستانی^۱، مهدی آبرون^۲

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی

۲- کارشناسی آموزش ابتدایی

چکیده :

شغل معلمی و تدریس کردن یکی از لذت بخش ترین شغل هایی است که در تمامی جوامع به آن احترام خاصی می گذارند؛ اما مانند هر شغل دیگری تدریس کردن در مدارس سختی هایی دارد که می تواند لذت درس دادن را کاهش و یا حتی از بین ببرد. بسیاری از معلمانی که تازه کار خود را شروع کرده اند بعد از یکی دو سال کار تدریس، دچار دلزدگی از این شغل می شوند. یکی از دلایل این کاهش علاقه مربوط به رفتار و عملکرد دانش آموزان در کلاس های درس می شود. واقعیتی که باید قبول کنیم این است که همه دانش آموزان علاقمند به گوش دادن به درس ما معلمان نیستند و همین بی رغبتی سبب بروز مشکلاتی برای دیگر دانش آموزان و همچنین از بین بردن تمرکز معلم و آرامش خاطر او در کلاس درس می گردد. مدیریت کلاس درس به همان اندازه که برای ادامه داشتن یادگرفتن و یاددادن مهم است، برای حفظ آرامش و رضایت شغلی معلمان و مدرسان در طول سالیان متمادی نیز اهمیت دارد. پس لازم است تکنیک ها و روش هایی را مورد استفاده قرار گیرد که بتواند این دو نیاز را برآورده سازد. در این مقاله سعی بر آن داریم مدیریت کلاس درس و استراتژس های مدیریت کلاس را بررسی نماییم .

کلمات کلیدی: معلم ، ارزشیابی ، درون داد ، برون داد، مدیریت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه:

مدیریت کلاس درس از دو جهت مهم هستند، نخست اینکه باعث ایجاد محیطی آماده برای یاد دادن و یاد گرفتن می‌شود؛ کلاس‌هایی که شلوغ هستند و کنترل آنها از دست معلم در طول زنگ کلاسی خارج می‌شود به هیچ عنوان نمی‌تواند محیطی مطلوب برای تدریس و یادگیری مطالب درسی باشد.

از طرفی با کاهش کیفیت تدریس معلم در چنین کلاس‌هایی، نارضایتی اولیاء دانش آموزان و مدیر مدرسه را نیز به دنبال دارد. دومین دلیل اهمیت این موضوع هم به خود معلم برمی‌گردد؛ معلمی که هر روز با دغدغه اینکه چگونه باید با دانش آموزان شلوغ کار و بی‌نظم کلاس مواجه شوم، از خواب برخاسته و به مدرسه می‌رود و در طول روز انواع فشارهای روانی ناشی از حس عدم کنترل اوضاع کلاس را تحمل می‌کند، نه تنها به مرور زمان از شغل خود سرخورده می‌شود بلکه احساس بی‌کفایتی فردی به سراغ او می‌آید و خودش را فردی بی‌لیاقت و بی‌عرضه‌ای می‌داند که نمی‌تواند از پس هیچ کاری بر بیاید.

مدیریت کلاس اولین سطح مدیریت آموزشی است. و پایه‌ی سطوح بالاتر مدیریت یعنی مدیریت مدرسه و مدیریت کل نظام آموزش و پرورش محسوب می‌شود و در شکل دادن به ساختار آموزش و فرآیند تدریس و ساخت شخصیت و روند ذهنی و عاطفی آموزش و تربیت دانش آموز نقش اساسی دارد.

گرچه کار معلم بر اساس نگرش نیات و شخصیت از یک سو و همه جانبه بودن او بر اساس مهارت در توانمند سازی دانش آموزان از سوی دیگر سنگ بنای مدیریت کلاس درس است اما معلم به مهارت‌ها و فنون سازمان دهنده نیاز دارد تا شرایط بهینه‌ای را برای تحقق یادگیری خلق کند.

بی تردید در کلاس نیز مانند طب باید به پیشگیری پیش از اصلاح اهمیت داد. و جای امیدواری است که در حوزه‌ی پژوهش توجه فزاینده‌ای به روش‌هایی می‌شود که معلمان می‌توانند با آن‌ها از بروز مشکلات انضباطی پیشگیری کنند. شاید مهم‌ترین یافته این پژوهش‌ها که شگفت‌آور هم نیست آن است که میزان نظم کلاس خیلی بیشتر از آنکه به بسامد و پافشاری اعمال معلم برای حفظ و بازگرداندن نظم بستگی داشته باشد؛ به ماهیت جاری در کلاس بستگی دارد به زبان رایج کنونی در مدیریت کلاس قوت بردار اصلی جریان اصلی فعالیت‌ها در برقراری و حفظ نظم بیشترین تاثیر را دارد.

تعریف مدیریت

کلاس درس به عنوان یک گروه یا نظام اجتماعی دارای همه ویژگی‌های سیستم‌های اجتماعی است که مورد توجه صاحب نظران علوم رفتاری قرار دارد. مدیریت کلاس بر عهده معلم است که قبل از آموزش یا هر گونه اقدام تربیتی و رفتاری باید کلاس درس را جهت تحقق اهداف، مدیریت نماید. مدیریت کلاس درس چون سایر مدیریت‌ها مستلزم کارکردهایی چون طراحی و سازماندهی، هماهنگی و رهبری، کنترل و نظارت و ارزشیابی است که بدلیل در هم تنیدگی، این کارکردها از یکدیگر تفکیک پذیر نیستند. امروزه، از مهم‌ترین چالش‌های یک معلم در کلاس، ارتباط مؤثر و صحیح با فراگیران است از طرف دیگر ارتباط معنا دار، کلید اجرای موفقیت آمیز بسیاری از شیوه‌های مدیریت در کلاس می‌باشد. ارتباط عامل اصلی یادگیری است که شاخص‌های متعددی را در بر می‌گیرد. اهمیت ارتباط در کلاس درس آنقدر زیاد است که بعضی از صاحب‌نظران معتقدند ارتباط و اداره و کنترل یک کلاس درس لازم و ملزوم یکدیگرند. در برقراری ارتباط با دانش آموزان در کلاس، معلم با موانع و عوامل

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زیادی روبروست. که آگاهی و تسلط معلم بر این موارد و مهارت های ارتباطی در جهت تحقق اهداف آموزشی امری اجتناب ناپذیر است.

پرداختچی (۱۳۷۲) مدیریت را کار کردن با افراد و به وسیله ی افراد و گروه ها برای تحقق اهداف سازمانی بیان می کند. او همچنین مدیریت را مجموعه ی فرآیندهایی می داند که از طریق آن ها منابع انسانی و مادی مناسب و مورد نیاز فراهم می گردد و از طریق نفوذ به رفتار و افراد در جهت تحقق اهداف سازمان اثر بخش می گردد.

مدیریت کلاس دارای تعاریف گوناگونی می باشد اما معمولاً شامل اقداماتی است که معلم برای ایجاد نظم درگیر کردن دانش آموزان یا جلب مشارکت آنان انجام می دهد.

فالت می گوید: مدیریت یعنی هنر انجام دادن کارها به وسیله ی دیگران (فالت) در این تعریف، رفتار آمرانه ی معلم و همچنین خود محوری وی مورد انتقاد قرار می گیرد. با توجه به این تعریف، معلم بایستی یک راهنمای خوب باشد، ولی کارها توسط خود دانش آموز انجام شود. و آنها در امر یادگیری فعال باشند. بدیهی است که هر چه مشارکت دانش آموزان در فعالیتهای کلاسی و در امر یادگیری بیشتر باشد، رشد مهارت های گوناگون در آنان بیشتر می شود، و متکی به خود می گردند و اعتماد بنفس در آنان رشد می کند. باید در نظر داشت که این تعریف در کلاس هایی که فراگیران دوران کودکی را طی می کنند، دارای کاربرد زیادی نیست در مقطع ابتدایی، پیش از آنکه معلم به کودکان آموزش دهد، بایستی عمدتاً خود، برنامه ریز بوده و اهداف آموزشی را دنبال کند، زیرا با توجه به ویژگی های خاص کودکان اولآمتکی به دیگران بوده و ثانیاً کم تجربه می باشند، این وظیفه به معلم برمی گردد، در حالی که آموزش بزرگسالان به دلیل اینکه آنان در امر برنامه ریزی های درسی و کلاسی، از اهمیت زیادی برخوردار می گردد. با توجه به موارد فوق در آموزش دوره های بالاتر، لازم است فراگیران، خود در امر یادگیری مشارکت داشته باشند. در تعریف دیگر مدیریت کار کردن با افراد به وسیله اعضای گروه هابرای تحقق اهداف سازمانی بیان شده است (پرداختچی ۱۳۷۲) در این تعریف، اهمیت مشارکت معلم به عنوان رهبر و راهنمای دانش آموزان، بیشتر ملحوظ است، بدین معنی که پس از اینکه اهداف مشخص شد معلم و دانش آموزان بایستی با برنامه ریزی صحیح راه رسیدن به آن را دنبال کنند.

مدیریت کلاس درس عبارت از رهبری کردن امور کلاس درس از طریق: تنظیم برنامه درسی، سازماندهی مراحل کار و منابع، سازماندهی محیط به منظور بالا بردن کار نظارت بر پیشرفت دانش آموزان و پیش بینی مسائل با لقه است. (صفوی، ۱۳۷۲).

تعریف دیگری از سازماندهی و مدیریت کلاس وجود دارد که میتوان از آنها در رهبری کلاس درس، با تکیه بر بعد انسانی آن چنین تعریف کرد:

مدیریت کلاسی عبارت است، از هنر به کار بردن دانش تخصصی و بهره گیری از مهارت های کلاس داری در هدایت دانش آموزان به سوی اهداف مورد نیاز و جامعه

صفوی مدیریت کلاس درس را رهبری کردن امور کلاس درس از طریق تنظیم برنامه ی درسی سازمان دهی مراحل و کار و منابع سازمان دهی محیط به منظور بالا بردن کارآیی نظارت بر پیشرفت دانش آموز و پیش بینی مسائل بالقوه می داند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دوک ۱۹۷۹ مدیریت کلاس را عبارت از مقررات و روش های ضروری ایجاد و حفظ محیط می داند که در آن آموزش و یادگیری بتواند اتفاق بافتد.

دویل می گوید: اقداماتی و راهبردهایی که معلمان برای حل مسئله ی نظم در کلاس به کار می برند.

اما علت پیچیدگی مدیریت کلاس از نظر جکسون ناشی از چندین خاصیت تدریس در کلاس است □ که عبارتند از : چند بعد گرایی (رویدادها و افراد گوناگون) همزمانی (رویدادهای زیاد در یک زمان رخ می دهد) فوریت (سرعت رویدادها موجب محدودیت فکر کردن می شود) عدم قابلیت پیش بینی رویدادها و پیامدها □ عمومیت (رویدادها اغلب در حضور اکثر یا همه ی دانش آموزان رخ می دهد) و تاریخ (اقدامات و رویدادها دارای گذشته و آینده هستند)

جونز با تعیین پنج ویژگی عمده بر ماهیت جامع مدیریت کلاس تاکید می کند .

۱. درک پژوهش و نظریه های رایج در مدیریت کلاس و نیازهای روان شناختی و یادگیری دانش آموزان
۲. ایجاد و روابط مثبت دانش آموزان - معلم و همکاران
۳. استفاده از روش های مدیریت گروهی و سازمانی که رفتار ضمن کار را به حداکثر برسانند.
۴. استفاده از روش های آموزش که یادگیری مطلوب را با پاسخ به نیاز های تحصیلی تک تک دانش آموزان و گروه کلاس تسهیل کند.
۵. توانایی استفاده ی گسترده از روش های رفتاری و مشاوره ای برای کمک به دانش آموزان که مشکلات رفتاری جدی از خود بروز می دهند.

با توجه به مطالب بالا و تعریف مدیریت کلاس درس گستره ی وسیعی از عملیات و کارها را در بر می گیرد و بیشتر محققین تلاش کرده اند راهبرد ها و رفتارهای معلم را به گونه ای تعیین کنند که یک یا اهداف بیشتری از مدیریت را به حد مطلوب برسانند .

پژوهش های مرتبط با مدیریت کلاس

این پژوهش ها بیش تر تحت تاثیر مطالعات کوئین و همکاران وی در سال ۱۹۷۰ بود. کوئین چهار توانمندی برای معلم در کلاس قائل است:

۱. اشراف کامل یا توانایی دیدن کلاس در تمام اوقات □ دخالت فوری در موقعیت ها و اجتناب از خطا در زمان و هدف
۲. هم پوشی یا توانایی انجام دادن هم زمان چند کار هنگام کار با افراد یا گروه
۳. نیروی فزاینده در طول دروس که معلمان را قادر می سازد تا به حواس پرتی های بالقوه غلبه کرده و آمادگی ثابت و آهنگ آموزش فرح بخش داشته باشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۴. چالش و تنوع در تکلیف که علاقه و جهت یابی دانش آموزان را به کار در کلاس حفظ می کند.

کار کوئین به تغییر تمرکز پژوهش های مدیریتی از راهبردهای واکنش به راهبرد های پیشگیرانه و از شخصیت معلم به مدیریت استراتژیک و محیطی کمک کرد. کار او همچنین تاثیر فعالیت های کلاس به عنوان منبع مهم گوناگونی و رفتار دانش آموزان را برجسته ساخت.

پژوهش های مبتنی بر فرآیند - نتیجه در خلال سال های دهه ۱۹۷۰ محرکی بود برای بررسی مدیریت کلاس مطالعات در این حوزه رفتار معلمان را هدف قرار داد که نتایج پیشرفت دانش آموزان را پیش بینی کرد. گود و گور ۱۹۷۷ پژوهشی را روی آموزش ریاضی ابتدایی اجرا کردند و آن ها دریافتند معلمانی که منافع پیشرفت تحصیلی بالا داشته اند دارای مهارت مدیریتی بهتری بودند و وقت کمتری را صرف برطرف کردن مشکلات انضباطی کلاس می کردند. چنین معلمانی با فراهم کردن دستورالعمل ها و توضیحات واضح و ادامه فعالیت ها در یک سرعت مناسب فعالیت های آموزشی را موثرتر اداره می کردند. مجموعه مطالعات دیگر انجام شده توسط سور ۱۹۷۹ اهمیت مدیریت موثر در کلاس را برجسته کرد. این مطالعات مبنای مدیریت رفتار دانش آموز و وظائف یادگیری و تفکر تفاوت قائل شد و متذکر شد سطوح بالاتر کنترل روی رفتارهای دانش آموز مانند: حرکت و صحبت با پیشرفت تحصیلی بیشتری همراه است.

نقش معلم در مدیریت کلاس

محیط کلاس آکنده از معنایی، روابط و پیام هاست. ارتباط فرایندی پویا و در جریان است که بر دانش و آگاهی های قبلی طرفین مبتنی است. مهم ترین کانال های ارتباط، کلامی و غیر کلامی است که از چهار عنصر اصلی ارتباط فرستنده، پیام، کانال و گیرنده تشکیل شده است.

اکثر تعاملات با دیگران مستلزم استفاده از زبان است و هیچ یک از دیگر نظام های ارتباطی ویژگی های زبان را ندارد. اولین گام در هر رویارویی اجتماعی و یکی از مهم ترین استفاده های زبان در تعامل خطاب کردن طرف مقابل می باشد. هم چنین نحوه استفاده ما از شکل های زبانی از قبیل ضمائر شخصی و شکل های خطاب در یک محاوره متأثر از عرف های فرهنگی می باشند.

پیام های کلامی تنها بخش کوچکی از ارتباط میان فردی را تشکیل می دهند و این پیام ها معمولاً با نظم غنی از علائم غیر کلامی همراه اند که پیام کلامی را حمایت، اصلاح یا حتی کاملاً عوض می کنند. محیط کلاس محیط کاملاً پیچیده ای از انواع پیام های کلامی و غیر کلامی است چون سر و صدا، نگاه خیره، لبخند، ژست و تغییرات، لمس کردن، وضع اندام، کلمات، جملات، اشاره.

از تکنیک های مدیریت مؤثر معلم در کلاس درس، حرف زدن در درجه اول اهمیت قرار دارد. وی با یک محیط کلامی سر و کار دارد. معلم باید با مهارت خوب حرف زدن و خوب گوش دادن آشنایی کامل داشته باشد. در این صورت قادر خواهد بود به احساسات، اطلاعات و عواطف دانش آموزان خود پی ببرد. گوش دادن دارای موانع می باشد از جمله انتقال ذهن، موانع عاطفی، انتقال شباهت و تفکر دو ارزشی، که معلم می تواند، استفاده از شیوه های مناسب مدیریت کلاس و ارتباطی صحیح در آغاز سال تحصیلی، حس پیش بینی و نظم را در دانش آموزان رشد بدهد و آنها در انجام کارهای روزانه آماده تر باشند. محیط کلاس

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

، محیط منطقی، آرام، امن و تشکیلاتی شده که فشار روانی در آن کاهش می یابد و معلم و دانش آموز جهت تحقق ضرورت های کاری خود در مدرسه با هم همکاری می کنند.

برای کار معلمی طرح درس کافی نیست و معلم باید دست به پیشگیری بزند. و عمل مناسب را انجام دهد تا دچار سردگمی نشود. اگر به تعریف مدیریت کلاس توجه کنیم درمی یابیم که «تهیه و اتخاذ شیوه های لازم برای ایجاد و حفظ محیطی که آموختن آموزش بتواند در آن اتفاق بافتد.» مدیریت کلاس مفهومی وسیع تر از نظم و انضباط دارد که صرفاً ساکت نگه داشتن دانش آموزان در کلاس نیست. ساکت نگه داشتن دانش آموزان در کلاس هیچ ایرادی ندارد اما نباید کار اصلی معلم فرض شود. معلم در نقش رهبر کلاس مسئول هدایت و تدوین برنامه های یک ساله است تا مطمئن شود که دانش آموزان ملاک ها و معیارها و اهداف تدوین شده در رابطه با بهبود مرکز آموزش را درک و در صدد تحقق آن ها هستند. در این برنامه معلم باید به عنوان رهبر مشخص کند که چگونه باید عمل کند تا دانش آموزان در فرآیند آموزش درگیر و نقش فعالی را با علاقه مندی در جهت تحقق اهداف کلاس بپذیرند. معلمانی در امر مدیریت موفق هستند که نظم و انضباط را در جایگاه مناسب آن در کل صحنه ی آموزش قرار دهند. مدیریت کلاس همچنین مستلزم آن است که با ایجاد محیط یادگیری مناسب به دانش آموزان یاد دهیم چگونه رفتار خود را در کلاس اداره کنند. با این حرف ها کلاس دازی مفهومی وسیعی یافته و به غیر از نظم و انضباط هدف های آموزشی معلم را در بر می گیرد. با اجرای طرح ها و مدیریت کلاس معلم نه تنها امیدوار است که میدان یادگیری دانش آموز افزایش یابد بلکه کمک می کند که دانش آموز متوجه رفتار خود باشد و آن را اصلاح کند.

معلم هنگامی که به کلاس وارد می شود به دانش آموزانی برخورد می کند که آن ها ممکن است از تجارب آموزشی خوب یا بد برخوردار باشند معلم باید با تمهیداتی در آن ها احساس خوبی به کلاس درس ایجاد کند آن ها ممکن است نسبت به معلم یا هم کلاسی ها یا مدرسه نگرش منفی داشته باشند. عملکرد عالی در کلاس موقعی ایجاد می شود که یادگیری چالش برانگیز و لذت بخش باشد و در بین دانش آموزان روح همکاری حاکم شود.

دانش آموزان چیزی بیشتر از اسامی هستند که ثبت نام شده و نام آن ها در دفاتر کلاس نوشته شده است. چون هر دانش آموز مرکز ثقل هر استراتژی هدف یا رسالتی است که نظام آموزشی در نظر گرفته است. بنابراین معلمانی که از توانایی های دانش آموزان آگاه باشند و چگونگی هدایت و مدیریت آن ها را نیز بدانند از اهمیت ویژه ای برخوردارند.

این مطلب بدیهی است که عدم اداره ی کلاس درس تحقق اهداف آموزشی و توانایی مدرسه و کلاس را یا مشکل مواجه کند. دانش آموز همگام پذیرش، تشویق و احترام انگیزه خود را توسعه داده و پرورش می دهند و معلم به عنوان الگو نقش مهمی را در کلاس ایفا می کند. معلم نه با پاسخ کلامی بلکه با اعمال و رفتار به سوال های مهم دانش آموزان پاسخ می دهد و سوالاتی از قبیل: من کیستم؟ آیا من می توانم متفاوت از دیگران پیشرفت کنم؟ چگونه می توانم خودم را با دیگران سازگار کنم؟ آیا معلم مرا پذیرفته و به من اعتماد دارد؟ آیا معلم به من کمک می کند تا پیشرفت کنم؟ این سوالات بسیار مهم هستند چون معلم به همه ی آن ها پاسخ می دهد و به آن ها می گوید کیستم و چه قدر ارزش دارند. دانش آموز با نحوه برخورد معلم با آن ها به مفهوم خود پی می برند و الگوهای رفتاری خاصی رایاد می گیرند. معلم بایستی دانش آموز را شناخته و توانایی های او را بشناسد و خود باوری و عزت نفس را در او افزایش دهد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

به نظر فولز دالسون ۱۹۸۹ یکی از موارد مطلوب در رهبری کلاس سهمیم کردن دیگران در آگاهی و آموخته های دانش آموزان است. به همین علت معلم باید در آغاز سال تحصیلی زمان معینی را برای ارتباط با مسئولین مدرسه پیش بینی کند و برای معلم نیز ضروری است که به سخنان مسئولین مدرسه گوش کند. بهتر است که معلم قبل از شروع سال تحصیلی جلسه ای را با مدیران و مسئولان مدرسه داشته باشد که اصطلاحاً به آن خانه ی باز گویند. که حدود یک هفته قبل از شروع مدرسه بهترین زمان برای انجام آن است. در این جلسه معلم می تواند با پرسش نامه هایی اطلاعاتی سودمند از دانش آموزان به دست آورند.

تصویری که مردم از مدیریت ضعیف کلاس در ذهن دارند، حاوی کلیشه های مشترکی است: پرت شدن موشک های کاغذی، ردوبدل شدن یادداشتهای دانشجویان بین صندلی ها و فریاد استاد که در میان همه و صدای بند دانشجویان گم می شود. در دنیای واقعی رفتارهای مخرب لزوماً مانند این صحنه ها نیست، اما مسلماً مدیریت ضعیف کلاس میزان استرس و نرخ فرسودگی شما را افزایش می دهد.

نتایج تحقیقاتی که در سال ۲۰۱۹ صورت گرفته، نشان می دهد که متأسفانه اکثر استادها مهارت های خود را در زمینه ی رهبری کلاس توسعه نداده اند. طبیعتاً شرایط خوشایند و ایده آلی نیست. اما در این مقاله رویکردهای ساده و نتیجه بخشی را به استادها معرفی می کنیم که خودتان می توانید آن ها را پیاده سازی کنید. این رویکردها با ایجاد یک فضای منظم یادگیری، رفتار و تعامل علمی دانشجویان را تقویت می کند.

اهداف مدیریت کلاس:

به نظر بیکروستراپ (۲۰۰۰) اهداف عمده ی مدیریت کلاس شامل موارد ذیل است:

(الف) برنامه ریزی درسی بر پایه ی آمیزه ای از تنوع و هدف

(ب) ارایه ی دستورالعمل های شفاف به دانش آموزان در مورد فعالیت های درسی

(ج) هدایت و نظارت بر یادگیری و فعالیت های دانش آموزان

(د) به کارگیری ابزارهای آموزشی و منابع یادگیری و تدریس

(ه) حرکت منطقی از یک مرحله ی تدریس به مرحله ی دیگری از تدریس

(و) زمان بندی فعالیت های کلاس و ایجاد توازن در آنها

(ز) شروع و خاتمه هدفمند درس

اهداف موفق نشان دهنده ی آن است که برقراری نظم یا کنترل کلاس تنها مؤلفه ی مدیریت کلاس برای معلمان نیست. کدر واقع برقراری نظم به مثابه هدف اصلی مدیریت کلاس درس برخاسته از رویکرد سنتی به این موضوع است که در مدارس به شیوه ی سنتی حاکم بوده است > (راین، ۱۹۹۷).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

معلم‌ان باید بدانند که اگر آموزش اثربخش توسط روش‌ها و مهارت‌های مدیریتی کارآمد در کلاس نباشد، هیچ یک از فنون مهارت‌های کلاس‌داری او به نتیجه نمی‌رسد زیرا که مهارت‌های مدیریتی کارآمد نظیر شرکت دادن دانش‌آموزان در امر تدریس، هماهنگی میان احساس کفایت نسبت به آموخته‌های آنان و کاربرد عملی یافته‌های علمی آنان می‌باشد.

معلم باتوان مدیریت خود می‌تواند مدیریت بر دل‌های دانش‌آموزان داشته باشد و مدیریت معلم چیزی جز توان و قدرت تصمیم‌گیری و اجرای عمل نمی‌باشد. معلم باتوان و کارایی خود می‌تواند مدیریت زمان کلاس خود را طوری برنامه‌ریزی کند که لحظه لحظه‌ی کلاس درس او درس عشق و ایثار و ایمان و توکل به خداوند باشد.

روش‌های مدیریت کلاس:

انتخاب روش صحیح مدیریت، کلاس درس و سازمان‌دهی آن از علایم موفقیت معلم به‌شمار می‌آید. انتخاب هرگونه شیوه‌ی مدیریتی به‌سبک تدریس و هدف‌های معلمی بستگی دارد. معلم‌ان با به‌کارگیری روش مدیریت مناسب کلاس درس خود می‌توانند در پرورش مهارت‌های اجتماعی، خلاقیت‌ها و توانایی‌های دانش‌آموزان نقش مهمی داشته باشند و مشکلات انضباطی کمتری در کلاس خود مشاهده کنند.

معلم باید بداند که کلاس درس او محیطی چند بعدی است و شامل افراد گوناگون با احساسات و استعداد‌های متفاوت است که نمی‌توان برای همه‌ی آنان نسخه‌ی ثابت داشت. حوادث و مشکلات کلاس درس او نیز چند بعدی است و هر لحظه به‌نحوی خاص شکل می‌پذیرد و حوادث و مشکلات کلاس او غیر قابل پیش‌بینی است.

اداره کردن چنین محیطی نیازمند تصمیمات آنی و اقدامات سریع و مداوم است و به‌مهارت‌های خاص مدیریتی و گاهی تلفیقی از چند روش مدیریتی نیاز دارد. در اینجا سه روش مدیریت کلاس درس ارائه می‌گردد:

1) روش رفتار گرایانه:

مهارت رویکرد رفتارگرایانه به‌این نکته تأکید دارد که معلم باید تصمیمی اتخاذ کند که در کلاس درس او مشکلی به‌وجود نیاید. از آغاز سال تحصیلی معلم موظف است قوانین و مقررات کلاس درس را وضع نماید و دانش‌آموزان موظفند آن قوانین را اجرا نمایند و فرآیند تقویت از طریق پاداش دادن به رفتارهای مطلوب و پس گرفتن امتیاز در صورت بروز رفتارهای غیر مطلوب در این روش مؤثر است. اقتدار معلم در این روش کاملاً محفوظ است و در وضع و حفظ مقررات کلاس معلم از این اقتدار بهره‌می‌جوید (رشد تکنولوژی، شماره ۱۳۶، ص ۲۶).

2) روش تعامل گرایانه:

در این روش دانش‌آموزان در اقتدار معلم سهیم هستند و معلم در نهایت مسؤول کلاس است و دانش‌آموزان توسط راهنمایی‌های معلم تصمیماتی را اتخاذ می‌نمایند. با مشارکت دانش‌آموزان مقررات کلاس وضع می‌شود. در این روش مشکلات کلاس پیامد طبیعی حضور دانش‌آموزان تلقی می‌شود. غیر منتظره نیست و مانند فعالیت‌های حل مسأله در کلاس مورد توجه قرار می‌گیرد و حل و فصل می‌شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

برخلاف روش رفتارگرایانه، ریشه مشکلات کلاس درس را در نظام آموزشی می‌داند و معتقد است نظام آموزشی کارآمد نیست و مرتب در حال تغییر و تبدیل است، بنابراین تلاش برای حل مشکلات کلاس فایده‌ای ندارد، بلکه باید تلاش شود که نظام آموزشی کارآمدتری ایجاد شود (رشد تکنولوژی، شماره ۱۳۶، ص ۲۸).

۳) روش غیر مداخله‌جویانه:

این روش حد وسط دو روش رفتارگرایانه و تعامل‌گرایانه است. مداخله‌ی معلم در حل مشکلات کلاس بسیار اندک است. هدف اصلی در این روش ارتقای رشد فردی دانش‌آموزان و آزادی آنان است. معلمان در این روش با دانش‌آموزان خود رابطه‌مشاور یا ارباب رجوع را دارند و معلم نقش حمایتی را در فعالیت‌های کلاس دارد.

راهکارهای ارائه شده توسط همکاران در رابطه با مدیریت کلاس

۱. اولین عامل در مدیریت اثر بخش کلاس مدیریت نظم و انضباط است.
۲. از مهمترین راه کارهای موثر در مدیریت کلاس مشارکت دادن دانش‌آموزان در بعضی از امور مربوط به کلاس و مدرسه است.
۳. یافتن نقاط ضعف و قوت دانش‌آموزان در کلاس و از بین بردن نقاط ضعف دانش‌آموزان.
۴. اهمیت دادن به یکایک دانش‌آموزان بازخورد مناسب به هر یک از آن‌ها.
۵. داشتن طرح درس و برنامه‌ی مناسب برای مدیریت کلاس.
۶. برنامه‌ی کلاسی را طوری طرح ریزی کرد تا از بروز هر گونه مشکلی در آینده جلوگیری کرد.
۷. همیشه در برخورد با دانش‌آموزان مشکل دار بهتر است ابتدا از منشا وقوع این مشکل آگاهی داشته باشیم سپس با توجه به شخصیت دانش‌آموز اقدامات لازم را انجام دهیم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منابع:

- سید عباس زاده، میر محمد. (۱۳۸۶). کلیات مدیریت آموزشی. ارومیه: انتشارات دانشگاه ارومیه.
- رنجبر، سمیه. (۱۳۹۱). مطالعه عوامل مؤثر بر مدیریت اثر بخش کلاس درس: نخستین همایش ملی علوم مدیریت نوین.
- جوادی بورا، محمدعلی؛ نازک‌تبار، حسین (۱۳۸۹). طراحی و تبیین مدل استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در بین دانشجویان مرکز تربیت معلم شهرستان قائمشهر. دهمین همایش سالانه انجمن مطالعات برنامه درسی. دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی. تهران.
- عالی، آمنه، و امین یزدی، امیر. (۱۳۸۷). تأثیر ویژگیهای معلم بر سبک مدیریت کلاس. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۱، ۱۳۷ - ۱۰۳.
- آریا پوران، سعید؛ عزیزی، فرامرز؛ دیناروند، حسن (۱۳۹۲). رابطه سبک مدیریت کلاس معلمان با انگیزش و پیشرفت ریاضی دانش آموزان پنجم ابتدایی، مجله روانشناسی مدرسه، دوره ۲، شماره ۱، صص ۴۱-۲۳.
- رحمان سرشت، حسین (۱۳۸۴). راهبردهای مدیریت، انتشارات فن و هنر، چاپ اول.
- قرایی مقدم، امان الله (۱۳۸۲). مبانی جامعه شناسی. تهران: ابجد.